

ФГБОУ ВО «УФИМСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ НАУКИ И ТЕХНОЛОГИЙ»
СИБАЙСКИЙ ИНСТИТУТ (ФИЛИАЛ) УУН_{ИТ}
ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Актуализировано:
на заседании кафедры
протокол №11 от «14» июня 2023 г.
Зав. кафедрой

/Х.Б. Нурғалина

Согласовано:
Председатель УМК факультета

/ Л.Р. Сулейманова

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА ДИСЦИПЛИНЫ (МОДУЛЯ)

дисциплина «БАШКИРСКАЯ ИЗУСТНАЯ ЛИТЕРАТУРА»

Часть, формируемая участниками образовательных отношений

(обязательная часть или часть, формируемая участниками образовательных отношений, факультатив)

Вариативная часть

программа бакалавриата

Направление подготовки

45.03.01 Филология

Направленность (профиль) подготовки

"Отечественная филология"

(Башкирский язык и литература, русский язык и литература)

Квалификация

бакалавр

Разработчик (составитель)
доцент кафедры,
кандидат филологических наук

/Самирханова Г.Х.

Для приема: 2023

Сибай 2023 г.

Составитель / составители: Самирханова Г.Х., канд.филол.н.

Рабочая программа дисциплины утверждена на заседании кафедры протокол от «14» июня 2023 г. №11

Дополнения и изменения, внесенные в рабочую программу дисциплины, утверждены на заседании кафедры _____,
протокол № ____ от « ____ » _____ 20 _ г.

Заведующий кафедрой _____ / _____ Ф.И.О./

Дополнения и изменения, внесенные в рабочую программу дисциплины, утверждены на заседании кафедры _____,
протокол № ____ от « ____ » _____ 20 _ г.

Заведующий кафедрой _____ / _____ Ф.И.О./

Дополнения и изменения, внесенные в рабочую программу дисциплины, утверждены на заседании кафедры _____,
протокол № ____ от « ____ » _____ 20 _ г.

Заведующий кафедрой _____ / _____ Ф.И.О./

Дополнения и изменения, внесенные в рабочую программу дисциплины, утверждены на заседании кафедры _____,
протокол № ____ от « ____ » _____ 20 _ г.

Заведующий кафедрой _____ / _____ Ф.И.О./

Список документов и материалов

1. Перечень планируемых результатов обучения по дисциплине, соотнесенных с установленными в образовательной программе индикаторами достижения компетенций	4
2. Цель и место дисциплины в структуре образовательной программы	4
3. Содержание рабочей программы (объем дисциплины, типы и виды учебных занятий, учебно-методическое обеспечение самостоятельной работы обучающихся)	4
4. Фонд оценочных средств по дисциплине	5
4.1. Перечень компетенций и индикаторов достижения компетенций с указанием соотнесенных с ними запланированных результатов обучения по дисциплине. Описание критериев и шкал оценивания результатов обучения по дисциплине	5
4.2. Типовые контрольные задания или иные материалы, необходимые для оценивания результатов обучения по дисциплине, соотнесенных с установленными в образовательной программе индикаторами достижения компетенций. Методические материалы, определяющие процедуры оценивания результатов обучения по дисциплине.	6
5. Учебно-методическое и информационное обеспечение дисциплины	23
5.1. Перечень основной и дополнительной учебной литературы, необходимой для освоения дисциплины	23
5.2. Перечень ресурсов информационно-телекоммуникационной сети «Интернет» и программного обеспечения, необходимых для освоения дисциплины	24
6. Материально-техническая база, необходимая для осуществления образовательного процесса по дисциплине	24

1. Перечень планируемых результатов обучения по дисциплине, соотнесенных с установленными в образовательной программе индикаторами достижения компетенций

В результате освоения образовательной программы обучающийся должен овладеть следующими результатами обучения по дисциплине:

Категория (группа) компетенций	Формируемая компетенция (с указанием кода)	Код и наименование индикатора достижения компетенции	Результаты обучения по дисциплине
--------------------------------	--	--	-----------------------------------

	ОПК-4. Способен осуществлять на базовом уровне сбор и анализ языковых и литературных фактов, филологический анализ и интерпретацию текста	ИОПК-4.1. Владеет методикой сбора и анализа языковых и литературных фактов.	Знает методику сбора и анализа языковых и литературных фактов.
		ИОПК-4.2. Осуществляет филологический анализ текста разной степени сложности.	Умеет осуществлять филологический анализ текста разной степени сложности.
		ИОПК-4.3. Интерпретирует тексты разных типов и жанров на основе существующих методик	Владеет навыками интерпретации текстов разных типов и жанров на основе существующих методик

	ПК - 7 Готовность к распространению и популяризации филологических знаний и воспитательной работе с обучающимися	ИПК 7.1 Знать методов распространения и популяризации филологических знаний среди обучающихся	Знать методов распространения и популяризации филологических знаний среди обучающихся
		ИПК 7.2 Уметь использовать фольклорный материал для популяризации филологических знаний и воспитательной работе с обучающимися.	Уметь использовать фольклорный материал для популяризации филологических знаний и воспитательной работе с обучающимися
		ИПК 7.3 Владеть навыками сбора фольклорного материала и использовать их для популяризации филологических знаний среди обучающихся.	Владеть навыками сбора фольклорного материала и использовать их для популяризации филологических знаний среди обучающихся.

2. Цель и место дисциплины в структуре образовательной программы

Дисциплина «Башкирская изустная литература» относится к обязательной части Блока 1 учебного плана данного направления подготовки.

Дисциплина изучается на 2 курсе в 3-4 семестрах заочной формы обучения.

Цели изучения дисциплины: ознакомление студентов с историей башкирской изустной литературы, ее образно-художественными традициями, крупнейшими представителями изустного творчества и их произведениями. Воспитание понимания роли, места и значения изустной литературы в системе национальной культуры.

3. Содержание рабочей программы (объем дисциплины, типы и виды учебных занятий, учебно-методическое обеспечение самостоятельной работы обучающихся)

Содержание рабочей программы представлено в Приложении № 1.

4. Фонд оценочных средств по дисциплине

4.1. Перечень компетенций и индикаторов достижения компетенций с указанием соотнесенных с ними запланированных результатов обучения по дисциплине.

Описание критериев и шкал оценивания результатов обучения по дисциплине

Код и формулировка компетенции:

ОПК-4. Способен осуществлять на базовом уровне сбор и анализ языковых и литературных фактов, филологический анализ и интерпретацию текста

Этап (уровень) освоения компетенции	Планируемые результаты обучения (показатели достижения заданного уровня освоения компетенций)	Критерии оценивания результатов обучения	
		Не зачтено	Зачтено
Первый этап (уровень)	Знать: методику сбора и анализа языковых и литературных фактов.	Не знает методику сбора и анализа языковых и литературных фактов.	Хорошо знает методику сбора и анализа языковых и литературных фактов.
Второй этап (уровень)	Уметь: осуществлять филологический анализ текста разной степени сложности.	Не умеет осуществлять филологический анализ текста разной степени сложности.	Хорошо умеет осуществлять филологический анализ текста разной степени сложности.
Третий этап (уровень)	Владеть: навыками интерпретации текстов разных типов и жанров на основе существующих методик	Не владеет навыками интерпретации текстов разных типов и жанров на основе существующих методик	Хорошо владеет навыками интерпретации текстов разных типов и жанров на основе существующих методик

ПК-7. Готовность к распространению и популяризации филологических знаний и воспитательной работе с обучающимися.

Код и наименование индикатора достижения компетенции	Результаты обучения по дисциплине	Критерии оценивания результатов обучения	
		Зачтено	Не зачтено
ИПК 7.1 Знать методов распространения и популяризации филологических знаний среди обучающихся	<i>Знать</i> методов распространения и популяризации филологических знаний среди обучающихся	Отлично или хорошо знает основные психолого-педагогические подходы к формированию и развитию образовательной среды средствами преподаваемого учебного предмета	Не имеет представления об основных психолого-педагогических подходах к формированию и развитию образовательной среды средствами преподаваемого учебного предмета
ИПК 7.2 Уметь использовать фольклорный материал для популяризации филологических знаний и воспитательной работе с обучающимися	<i>Уметь</i> использовать фольклорный материал для популяризации филологических знаний и воспитательной работе с обучающимися	Показывает весь комплекс умений использовать теоретические знания по курсу на практике для раскрытия творческих, интеллектуальных и др. способностей обучающихся; разрабатывать программы внеурочной деятельности по творчеству поэтов и писателей, организовывать и проводить предметные олимпиады, конференции, предметные игры и	Не умеет использовать теоретические знания по курсу на практике для раскрытия творческих, интеллектуальных и др. способностей обучающихся; разрабатывать программы внеурочной деятельности по творчеству поэтов и писателей, организовывать и проводить предметные олимпиады, конференции, предметные игры и

		пр.; планировать специализированный образовательный процесс для группы, класса и/или отдельных контингентов обучающихся с выдающимися способностями и/или особыми образовательными потребностями на основе имеющихся типовых программ и собственных разработок с учетом специфики состава обучающихся, уточнения и модификации планирования; использовать разнообразные формы, приемы, методы и средства обучения, в том числе по индивидуальным учебным планам, ускоренным курсам в рамках федеральных государственных образовательных стандартов основного общего образования и среднего общего образования.	особыми образовательными потребностями на основе имеющихся типовых программ и собственных разработок с учетом специфики состава обучающихся, уточнения и модификации планирования; использовать разнообразные формы, приемы, методы и средства обучения, в том числе по индивидуальным учебным планам, ускоренным курсам в рамках федеральных государственных образовательных стандартов основного общего образования и среднего общего образования.
ИПК 7.3 Владеть навыками сбора фольклорного материала и использовать их для популяризации филологических знаний среди обучающихся.	Владеть навыками сбора фольклорного материала и использовать их для популяризации филологических знаний среди обучающихся.	Демонстрирует сформированные навыки владения способами проектирования образовательной деятельности с целью использования имеющихся условий для успешного развития обучающихся с разными образовательными возможностями; навыками организации и проведения занятий по литературе с использованием возможностей образовательной среды	Не владеет способами проектирования образовательной деятельности с целью использования имеющихся условий для успешного развития обучающихся с разными образовательными возможностями; навыками организации и проведения занятий по литературе с использованием возможностей образовательной среды.

4.2. Типовые контрольные задания или иные материалы, необходимые для оценивания результатов обучения по дисциплине, соотнесенных с установленными в образовательной программе индикаторами достижения компетенций. Методические материалы, определяющие процедуры оценивания результатов обучения по дисциплине.

Код и наименование индикатора достижения компетенции	Результаты обучения по дисциплине	Оценочные средства
ИОПК-4.1. Владеть методикой сбора и анализа языковых и литературных фактов.	Знает методику сбора и анализа языковых и литературных фактов.	Ответы на вопросы на практических занятиях, тестовые задания, анализ урока, портфолио, зачет
ИОПК-4.2. Осуществлять филологический анализ текста разной степени сложности.	Умеет осуществлять филологический анализ текста разной степени сложности.	Ответы на вопросы на практических занятиях, тестовые задания, анализ урока, портфолио, зачет
ИОПК-4.3. Интерпретировать тексты разных типов и жанров на основе существующих методик	Владеет навыками интерпретации текстов разных типов и жанров на основе существующих методик	Ответы на вопросы на практических занятиях, тестовые задания, анализ урока, портфолио, зачет
ИПК 7.1 Знать методов распространения и популяризации филологических знаний среди обучающихся	Знать методов распространения и популяризации филологических знаний среди обучающихся	вопросы для аудиторной работы, тест, реферат
	Уметь использовать фольклорный материал для популяризации	вопросы для аудиторной работы, анализ художественных

ИПК 7.2 Уметь использовать фольклорный материал для популяризации филологических знаний и воспитательной работе с обучающимися.	филологических знаний и воспитательной работе с обучающимися	произведений, анализ литературно-критических статей, организация и проведение встреч с писателями, юбилейных и тематических вечеров, вечеров памяти, подготовка и публикация научных статей
ИПК 7.3 Владеть навыками сбора фольклорного материала и использовать их для популяризации филологических знаний среди обучающихся.	<i>Владеть</i> навыками сбора фольклорного материала и использовать их для популяризации филологических знаний среди обучающихся.	вопросы для аудиторной работы, тест, реферат

Показатели сформированности компетенции (для студентов очной формы обучения):

Критериями оценивания зачета являются баллы, которые выставляются преподавателем за виды деятельности (оценочные средства) по итогам изучения модулей (разделов дисциплины).

Шкалы оценивания:

от 0 до 59 баллов – «не зачтено»;

от 60 до 100 баллов – «зачтено»

Показатели сформированности компетенции (для студентов заочной формы обучения):

Критерии оценивания зачета

Индивидуальная оценка по результатам обучения студента определяется по шкале «зачтено - не зачтено».

Оценки «зачтено» заслуживает студент, обнаруживший знание учебного материала и посещавший аудиторные занятия, установленные учебной программой данной дисциплины. Необходимым условием выставления оценки «зачтено» является успешное выполнение заданий в рамках самостоятельной работы студентов. Дисциплина зачитывается студентам, выполнившим вышеуказанные условия и усвоившим взаимосвязь основных понятий дисциплины.

Дисциплина считается не зачтенной тем студентам, которых недостаточные знания в знаниях основного учебного материала, не посещали аудиторные занятия или не выполнили задания в рамках СРС.

Примерные вопросы к зачету

1. Ауыз-тел ээбиэтенен ойрэнелеу тарихынан.
2. Ауыз-тел ээбиэтенен күренештөре, сығанағы (юл башы).
3. Ауыз-тел ээбиэтенен тарихи-географик региондары.
4. Ауыз-тел ээбиэтендә ээби төрзөренен урыны.
5. Дөйөм төрки һүз сәнғәте дәүерендә ауыз-тел ээбиэте.
6. Төрки халыктары ауыз-тел ээбиэтендә һүз оҫталарының типтары.
7. Ауыз-тел ээбиэтендә ижади индивидуаллек.
8. Төрки халыктарында ауыз-тел ээбиэте (төрөк, әзербайжан, төркмән ээбиэттәре).
9. Төрки халыктарында ауыз-тел ээбиэте (кыргыз, казак ээбиэттәре).
10. Башкорт ауыз-тел ээбиэтенен этаптары.
11. Баксылар дәүере ауыз-тел ээбиэте.
12. Йыраузар дәүере ауыз-тел ээбиэте.
13. Профессиональ сәсәндәрҙең типтары.
14. Сәсәнлек сәнғәтенен дәүерҙәргә бүленеше.
15. Сәсәндәр һәм абыздар.
16. Ауыз-тел ээбиэтенен проблематикаһы, үзәк темалары.
17. Ауыз-тел ээбиэте һәм язма комарткылар (Орхон язмалары, «Күрәзәлек китабы», Ө. Югнани - «һибәт әл-хәкәик»),
18. Ауыз-тел ээбиэте һәм язма комарткылар (Котоб - «Хәсрәү һәм Ширин», «Бузьегет»),
19. Ауыз-тел ээбиэте һәм язма комарткылар («һуңғы һартай»),
20. Ауыз-тел ээбиэте һәм язма комарткылар (шәжәрәләр, эпистоляр язмалар).
21. Ауыз-тел шиғриәтенен поэтикаһы.
22. Ауыз-тел ээбиэтендә жанрҙар.
23. Ауыз-тел ээбиэтендә жанрҙарҙың формалашыу тарихы.
24. XIV-XVI быуаттар йырауҙары, һабрау.
25. XIV-XVI быуаттар йырауҙары. Асан Кайғы.
26. XIV-XVI быуаттар йырауҙары. Казтуған.
27. XIV-XVI быуаттар йырауҙары. Шалғыйыҙ.
28. XVI—XVIII быуаттар сәсәндәре. Ерәнсә.
29. XVI—XVIII быуаттар сәсәндәре. Кобағош менән Акмырза.
30. XVI—XVIII быуаттар сәсәндәре. Карас.
31. XVI—XVIII быуаттар сәсәндәре. Байык Айзар.
32. XVI—XVIII быуаттар сәсәндәре. Мәхмүт.
33. XVI—XVIII быуаттар сәсәндәре. Салауат Юлаев.
34. XVI—XVIII быуаттар сәсәндәре. Конкас
35. XIX быуат сәсәндәре. Буранбай-Йәркәй.
36. XIX быуат сәсәндәре. Ишмөхәмәт Мырзакаев
37. XIX быуат сәсәндәре. Ғәбит Арғынбаев.
38. XX быуат сәсәндәре. Фәррәх Дәүләтшин.
39. XX быуат сәсәндәре. Сәйет Исмәғилев
40. XX быуат сәсәндәре. Мөхәмәтша Буранғолов.

Оценки «зачтено» заслуживает студент, обнаруживший знание учебного материала и посещавший аудиторные занятия, установленные учебной программой данной дисциплины. Необходимым условием выставления оценки «зачтено» является успешное выполнение заданий в рамках самостоятельной работы студентов. Дисциплина зачитывается студентам, выполнившим вышеуказанные условия и усвоившим взаимосвязь основных понятий дисциплины.

Дисциплина считается не зачтенной тем студентам, которых недостаточные знания в знаниях основного учебного материала, не посещали аудиторные занятия или не

выполнили задания в рамках СРС.

Вопросы на лекции и практические занятия

Занятие №1 (лекция)

Ауыз-тел эзбиэтенен асылы.

Донъя, төрки халыктары һәм башкорт эзбиэтенен өйрәнеләү тарихы.

1. Башкорт эзбиэте ғилемдә «ауыз-тел эзбиэте» һүзенең төрлө мәғәнәләрҙә кулланылышы.
2. Фольклор һәм язма эзбиэт менән уртаҡ һәм айырмалы һыпаттары.
3. Авторлы ауыз-тел һүз сәнғәтенен өйрәнеләү тарихы.

Занятие №2 (лекция)

Ауыз-тел эзбиэтенен күренештәре, сығанағы, тарихи-географик региондары.

1. Йола шиғриәтәндә авторлыҡ мәсьәләһе. Аңлы һәм аңдан тыш авторлыҡ.
2. Ауыз-тел ижадсылары: а) фольклор тексын тәү башлап сығарыусылар; б) фольклор текстарын камиллаштырыусылар; в) профессионалдар.
3. Донъя һүз сәнғәтәндә ауыз-тел эзбиэтенен тарихи-географик ерлектәре.
4. Ауыз-тел эзбиэтенен эзби төрҙәргә мөнәсәбәте.

Занятие №3 (лекция)

Дөйөм төрки һүз сәнғәтәндә ауыз-тел эзбиэте.

Төрки халыктары ауыз-тел эзбиәтәндә һүз оҫталарының типтары.

1. Боронғо төрки һүз сәнғәтәндә ауыз-тел эзбиэте эзҙәре.
2. Импровизация процесы үзенсәлектәре. Автордың ижади индивидуаллегә, әсәрҙә уның сағылыш билгеләре.
3. Төрки халыктары ауыз-тел эзбиәтәндә һүз оҫталарының типтары. Өзәр текстарҙы яттан һөйләүселәр, улардың эшмәкәрлегенә хас үзенсәлектәр. Һөйләү, шымартыу, тулыландырыу эшмәкәрлеген берләштерәүселәр. Саф ижадсылар.

Занятие №4 (лекция)

Ауыз-тел эзбиэтенен идея-проблематикаһы.

1. Донъя ауыз-тел һүз сәнғәтенен борондан килгән һынландырыу объекттары.
2. Йырауҙар, сәсәндәр шиғриәтәндә яу-көрәш темалы.
3. Ауыз-тел эзбиәтәндә хакимдарға, ил, ырыу башлыктарына мөрәжғәт.
4. Ауыз-тел эзбиәтәндә халыҡ массалары мәнфәғәттәре.

Занятие №5 (лекция)

Төрки халыктарында ауыз-тел эзбиэте

(төрки, әзербайжан, төркмән, кыргыз, казак эзбиәттәрендә).

1. *Төрөк эзбиәте.* «Уғызнамә», «Коркот ата китабы». Азандар, Юныс Әмре. Ашуғтар ижадының төп йүнәлеше. Пир Солтан Абдал.
2. *Әзербайжан эзбиәте.* Ауыз-тел эзбиәте һәм «Коркот ата китабы». Гурбани. Ашуғ Аббас. Һары Ашуғ. Ашуғ Валех. Язма эзбиәткә мөнәсәбәте. Уның шиғыр формаларына йөгөнтөһө. Совет осоро ауыз-тел эзбиәте.
3. *Төркмән эзбиәте.* Урта быуаттарҙа язма эзбиәт һәм бахшылар ижады. Абдулла Шәбенде. Шәйдән. Гурбанлы Магруппи. Ауыз-тел эзбиэтенен язмаға йөгөнтөһө. Азади. Мәхтүмколой. Кәминә. Дурды Клыч.
4. *Кыргыз эзбиәте.* Ауыз-тел һүз оҫталары һәм «Манас» мәктәбе. Атаклы «манассылар», Сағынбай Оразбәков, Саякбай Каралаев. Улардың оҫтаҙдары һәм шәкерттәре. Профессиональ «манассылардың» ике төркөмө. «Манассылардың» башкорт сәсәндәре менән уртаҡ һәм айырмалы һыпаттары.
5. *Казак эзбиәте.* Ауыз-тел һүз сәнғәтәндә жанрҙар төрлөлөгө. Йырауҙар. Бохар,

Умбитэй, Тэти-Кара. Акындар. Шал, Котош, Коблан, Жанкиси һ. б. Романик дастандар. Акындар ижадының язмаға якынайыуы. Иса Байзаков, Нукан Әхмәтбаков, Каин Айнәбаков. Жамбул.

Занятие №6 (практическое занятие)

Башкорт ауыз-тел әәбиәтенәң әтаптарға бүленешә.

Баксылар дәүерә ауыз-тел әәбиәтә.

1. Башкорт ауыз-тел әәбиәтенәң әтаптарға бүленешә.
2. Баксылар дәүерә ауыз-тел әәбиәтә. Дәүерзәң шартлылығы. һүззәң тылсым көсөнә бәйлә хәрәфәттәр, йолалар. һынсы, бағымсы, ырымсы, имсә, күрәзәсә һ.б. Уларзың әшмәкәрлек йүнәлештәрә. «Баксы» һүзенәң мәғәнәләрә.
3. Баксылар дәүерендә авторлык мәсьәләһә.

Занятие №7 (практическое занятие)

Йыраузар дәүерә ауыз-тел әәбиәтенәң үзенсәлектәрә.

1. Йыраузар дәүерә ауыз-тел әәбиәтенәң үзенсәлектәрә.
2. Йыраузар ижадының төрки һәм башкорт һүз сәнғәтендәгә урыны, үзенсәлегә.
3. Башкорт әәбиәтә ғилемәндә йыраузар ижадын өйрәнәүзәң торошо.
4. Халыктың ижтимағи һәм сәйәси тормошонда йыраузарзың ролә.

Занятие №8 (практическое занятие)

Профессиональ сәсәндәрзәң типтары. Сәсәнлек сәнғәтенәң дәүерзәргә бүленешә.

1. Профессиональ сәсәндәрзәң типтары. Сәсәнлек сәнғәтенәң дәүерзәргә бүленешә.
2. «Сәсән» һүзенәң төрки халыктары араһында таралышы. Башкорт ерлегендә уның мәғәнәләрә.
3. Сәсәндәр дәүеренәң катмарлы, үзгәрешлә шарттары, әтаптарға бүленешә.
4. Кулъязма документтарза, шәжәрәләрзә сәсәндәр исемдәрәненәң теркәләүә. Сәсәндәрзәң укымышлылығы, ырыу башлыктарына мөнәсәбәтә, ырыу тарихтары, шәжәрәләр менән әш итеүә.
5. Сәсәндәр һәм абыздар. Уларзың үз-ара бәйләнешә.

Занятие №9 (практическое занятие)

Һәр дәүерзәгә сәсәндәр әшмәкәрлегенәң үзенсәлектәрә.

1. Һәр дәүерзәгә сәсәндәр әшмәкәрлегенәң үзенсәлектәрә.
2. Тарихи шарттарға ярашлы рәүештә, һәр әтапта сәсәндәр әшмәкәрлегенәң сәйәси һәм ижтимағи тормошка йоғонтоһо; тегә йәки был әтапта өстәнлөк алған жанрзар.
3. Совет осоро сәсәндәрәненәң төркөмдәргә бүленешә, әшмәкәрлек үзенсәлектәрә.

Занятие №10 (практическое занятие)

Ауыз-тел әәбиәтә һәм язма комарткылар.

1. Ауыз-тел әәбиәтә һәм язма комарткылар. Уларзың үз-ара бәйләнешә. Уртақ һәм айырмалы яктары.
2. Ауыз-тел һәм язма әәбиәт бәйләнештәрәненәң донъя әәбиәтендә, боронғо һәм урта быуаттарзағы Көнбайыш, Көнсығыш язма комарткыларында сағылышы.
3. Орхон язмаларында ауыз-тел әәбиәтендәгә үзәк мотивтар.
4. «Күрәзәлек китабында» йыраузар, сәсәндәр импровизациялары менән уртақ мотивтар.
5. XI–XIVбыуаттар төрки язма комарткыларының, XVI–XVIIIбыуаттар шәжәрәләрәненәң, публицистик язмаларзың (хаттар, наказдар, өндәмәләр, мөрәжәғәттәр һ.б.), «Һуңғы һартай», «Бузьегет» әсәрзәрәненәң ауыз-тел әәбиәтә менән яқынлык билгеләрә.

Занятие №11 (практическое занятие)

Ауыз-тел, язма әәбиәт һәм фольклор бәйләнештәрә.

1. Ауыз-тел, язма әзәбиәт һәм фольклор бәйләнештәре.
2. Баксылар – классик эпостар – дөйөм төрки язма әзәбиәтә дәүерә.
3. Йыраузар – фәлсәфәүи һәм дидактик кобайырзар – язмала үз аллылыкка күсәү башланғыстары дәүерә.
4. Сәсәндәрзәң классик дәүерә – фольклорза төрлө жанрзарзың йәнләнәүе – язмала үз аллылыкка күсәштең тамамланышы.
5. Сәсәндәр ижадының һүнә барыуы – халык йырының алғы планға сығыуы – язмала бөтә әзәби төрзәрзәң нығыныуы, ижад методтарының формалашыуы.

Занятие №12 (практическое занятие)

Ауыз-тел әзәбиәтенәң жанрзарға бүленешә.

1. Ауыз-тел әзәбиәтенәң жанрзарға бүленешә. Уларзың язма әзәбиәт һәм фольклор жанрзары системаһына мөнәсәбәтә.
2. *Эпос*. Фольклор эпостарының тыуу шарттары, йөкмәткә тәбиғәтә, катламдары. Башкорт ауыз-тел әзәбиәтендә эпос жанрының урыны.
3. *Әйтеш*. Донъя һүз сәңгәтендә уның таралышы, төрлө ерлегендә борондан килгән эззәрә. Әйтештең йөкмәткәһә буйынса төрзәргә бүленешә. Әйтеш жанрында дидактика.
4. *Кобайыр*. Атаманың мәғәнәләре. Этимологияһы. Халык ижады репертуарындағы кобайырзар. Ауыз-тел әзәбиәтә кобайырзарының ижад ителәү процесы.
5. *Йыр*. Халык йырзарының боронғо тамырзары.
6. *Бәйет*. Жанрзың үзенсәлегә. Халык ижадында һәм фольклорында уның урыны.

Занятие №13 (практическое занятие)

XIV–XVI бб. Йыраузары

(Һабрау йырау, Асан Кайғы йырау, Казтуған йырау, Шалғыйыз йырау).

1. Йыраузар ижадындағы төп уртаклыктар. Импровизацияларындағы үзәк темаларзың заманға, ил именлегенә, рух азатлығына, көндәлек тормош-көнкүрештең «мәңгелек» проблемаларына бәйләнәшлеләгә. Форма уртаклығы. Жанрзар мәсьәләһә.
2. *Һабрау йырау*. Йыраузың йәшәгән вақыты. Уны билдәләүсә сығанактар. Төрки донъяһында исеменәң таралышы, варианттары. Һабрау шәхесенәң төрки халыктары ауыз-тел һүз сәңгәтендә киң билдәлеләгенәң сәбәптәре. Уның «Изеүкәй менән Моразым» эпосына мөнәсәбәтә. Авторлык нисбәтә. Ауыз-тел сәңгәтендә Һабрау йыраузың тоткан ролә.
3. *Асан Кайғы йырау ижады*. Тормош юлы тураһында мәғлүмәттәр. Сығышының башкорттарға бәйлеләгенә кағылышлы сығанактар. Башкорт ерлегендә таралған әсәрзәрә. Йыраузың дидактик йөкмәткәлә импровизациялары. Асан Кайғының төрки халыктары ауыз-тел әзәбиәтендә тоткан урыны.
4. *Казтуған йырау ижады*. Казтуғандың сығышы. Рухи мирафының С. Юлаев ижадына ауадашлығы. Беззәң көндәргә килеп еткән импровизациялары. Уларза авторзың «минлек» тойғоһо, кешенәң шәхеслек, авторлык бәсә. Ижади портреты.
5. *Шалғыйыз йырау*. Йәшәгән йылдары, сығышы, тормош юлы. Әзәби мирафының һакланыу кимәлә, жанр-тематик йәһәттән төркөмдәргә бүленешә. Йыраузың дала лирикаһы. Шалғыйыз әсәрзәренәң Башкортостан ерендә таралышы. Уның импровизацияларындағы һәм башкорт сәсәндәрә кобайырзарындағы уртақ поэтик клишелар, дөйөм фекерзәр. Батырлык һәм сәсәнлек төшөнсәһенәң йәнәш бирелешә.

Занятие №14 (практическое занятие)

XVI–XVIII бб. Сәсәндәрә

(Ерәнсә сәсән, Кобағош менән Акмырза сәсәндәр, Карас сәсән, Салауат Юлаев).

1. Сәсәндәр ижадының Башкортостандағы үзгәрешлә тарихи шарттарға тығыз бәйлеләгә. Жанрзар эволюцияһы. XVI–XVIII быуаттарзағы сәсәнлек институтының арзаклы вәкилдәрә.

2. *Ерәнсә сәсэн*. Исеменең һәм булмышының йыраузар менән уртаклығы. Тыуған ере, йәшәгән дәүере хакында башкорт, казак, карағалпак ғалимдары араһындағы төрлөсә фараздар. Уның сәбәптәре. Һакланып калған импровизациялары. Ерәнсә сәсэн теленә бәйле көләмәстәр, легендалар, әкиәттәр. Әкиәттәрҙә «коршаулы-тартмалы» композиция. Айырым сюжеттарҙың үз аллы таралышы. Казак, карағалпак ерлегендәге варианттары. Йыраузар шиғриәтендәге, дөйөм төрки язма әзәбиәтендәге кайһы бер мотивтар менән уртаклығы. Ерәнсә һәм Бәндәбикә. Башкорттарҙа уларҙың үз-ара мөнәсәбәтенә кағылышлы легендалар. Халыктың был ике абруйлы шәхесте бергә күрергә теләүенең сәбәптәре.
3. *Кобағош менән Акмырза сәсәндәр*. Ике сәсэн әйтешенең безең көндөргә килеп еткән сығанағы. Әйтештең тыуыу шарттары. Кобағош шәхесе. Уның Бикбауға һәм Каракөлөмбәткә мөнәсәбәте. Әйтешкә әзерлек. Бикбауҙың шарты, Кобағоштоң яуабы. Акмырза шәхесе. Уның сәсэнлек оҫталығы. Кобағошҡа һым халыҡҡа мөнәсәбәте.
4. *Карас сәсэн*. Уның тураһында легендалар. Акса батыр менән әйтешенең безең көндөргә килеп еткән сығанаҡтары. Ундағы мәғлүмәт буйынса, Карастың сығышы, йәшәгән ваҡыты, ил тормошонда тоткан урыны. Акса батыр менән әйтешенең ижад ителеү шарттары, Шалғыйыҙың «Ир-Шобан» әсәрендәге хәлдәргә ауаҙдашлығы, әйтештең композицияһы.
5. *Салауат Юлаев ижады*. Тормош юлы, ижтимағи-сәйәси һәм полководсылыҡ эшмәкәрлеге. Уның шәхесендә ауыз-тел әзәбиәтенең айырым вәкилдәренә борондан хас булған яугирлек һәм әзәплек сифаттары. Салауаттың сәсэнлеге һәм шағирлығы тураһында халыҡ ижады һәм язма сығанаҡтар. Салауат шиғырҙарының, йырҙарының телдән һәм язма рәүештә ижад ителеүе. Быға тиклем йәнәш йәшәп килгән ауыз-тел һәм язма әзәбиәт үзенсәлектәренең башкорт әзәбиәтендә тәү тапкыр бер автор ижадында тупланыуы.

Занятие №15 (практическое занятие)

Байык Айзар менән Мәхмүт сәсэн ижады.

1. *Байык Айзар сәсэн ижады*. Уға кағылышлы төп сығанаҡ. Йәшәгән йылдары, тормош юлы. Безең көндөргә килеп еткән импровизациялары. Байык Айзар импровизацияларында йыраузар, сәсәндәр ижадының төп поэтик үзенсәлектәре сағылышы. Был әсәрҙәрҙә сәсәндең безең көндөргә килеп етмәгән дөйөм ижадының төсмөрләнеше.
2. *Мәхмүт сәсэн*. Уның тормошо һәм ижады тураһында һакланған сығанаҡ. Сәсәндең сығышы, атаһы менән мөнәсәбәте. Безең көндөргә килеп еткән шиғри йомактарының һәм үзенең яуаптарының әйтелеш шарттары. Фольклор репертуарында Мәхмүт авторлығына бәйле йырҙар.

Занятие №16 (практическое занятие)

XIX-XX бб. сәсәндәре. Йыраузар, сәсәндәр шиғриәтенең поэтикаһы.

1. Башкорт ауыз-тел әзәбиәтендәге төп жанрҙар.
2. Әйтештәрҙең киң һәм төрлө социаль катлам тыңлаусыһы катнашлығында уҙғарылыуы.
3. Кобайырҙарҙың фәлсәфәүи һәм дидактик йөкмәткеһе. XIV–XVIII быуаттарҙа эпостар ижад ителеүҙә йыраузар һәм сәсәндәрҙең катнашлығы.
4. XVIII–XIX быуаттарҙа ауыз-тел әзәбиәтенә караған йырҙарҙың үлсәме, ритмикаһы, рифмаһы, йәнәшлек күренеше менән фольклор йырҙарына окшашлығы, йөкмәткеһендәге айырмалыҡтар.

На практических занятиях студенты отвечают по заранее подготовленным записям на вопросы по теме практического занятия. При подготовке к практическим занятиям используются различные источники. После каждого выступления аудитория задает

вопросы, выступающий задает вопросы аудитории, обсуждаются некоторые моменты выступления, рассматриваются различные точки зрения по тому или иному вопросу. При оценке устных ответов студентов учитываются следующие критерии:

1. Знание основных процессов изучаемой предметной области, глубина и полнота раскрытия вопроса.
2. Владение терминологическим аппаратом и использование его при ответе.
3. Умение объяснить сущность явлений, событий, процессов, делать выводы и обобщения, давать аргументированные ответы.
4. Владение монологической речью, логичность и последовательность ответа, умение отвечать на поставленные вопросы, выражать свое мнение по обсуждаемой проблеме.
- 5.

Критерии оценки ответов на вопросы для студентов очной формы обучения (в баллах):

Критерии оценивания ответа на контрольный вопрос	Количество баллов
Дан полный, развернутый, обоснованный ответ	2
Дан в целом верный ответ, однако один из элементов в структуре ответа отсутствует, неверен или противоречит верному ответу	1
Дан в целом неверный ответ	0

Темы для рефератов

1. Һүз сәнгәтенәң барлыкка килеү процесында ауыз-тел әдәбияте.
2. Боронго төрки Һүз сәнгәтендә ауыз-тел әдәбияте эзәрә.
3. Урта быуаттар төрки халыктары Һүз сәнгәтендә ауыз-тел әдәбияте.
4. Башкорт ауыз-тел әдәбиятенәң үсеш этаптары.
5. Башкорт ауыз-тел әдәбиятендә йыраузар дәүерә.
6. Башкорт ауыз-тел әдәбиятендә сәсәндәр дәүерә.
7. Башкортостанда язманың таралыуы.
8. Сәсәндәр һәм абыздар.
9. Ауыз-тел әдәбиятенәң үзәк темалары.
10. Ауыз-тел һәм язма әдәбият бәйләнештәрә.
11. Башкорт ауыз-тел әдәбияте жанрлары.
12. Башкорт ауыз-тел әдәбиятенәң тарихи үсеш этаптарының фольклор һәм язма әдәбият үсеше менән бәйлеләге.
13. XIV–XVI быуаттар йыраулары.
14. Һабрау йыраузың «Изәүкәй менән Моразым» эпосына мөнәсәбәте.
15. Асан Кайғы йырау ижады.
16. Казтуған йырау ижады.
17. XVII–XVIII быуаттарзағы сәсәнлек институтының арзаклы вәкилдәрә.
18. Кобағош менән Акмырза сәсәндәр.
19. Байык Айзар сәсән ижады.
20. Салауат Юлаев ижады.
21. Буранбай Йәркәй сәсән ижады.
22. XIX быуаттың профессиональ булмаған ауыз-тел ижадсылары.
23. XX быуат – башкорт ауыз-тел әдәбиятенәң һуңғы этабы.
24. Совет осоро сәсәндәрәненәң төркөмдәргә бүленешә.
25. Фәррәх Дәүләтшин ижады.
26. Сәйет Исмағилев ижады.
27. Мөхәммәтша Буранғолов ижады.
28. Йыраузар һәм сәсәндәр шиғриәтенәң төп поэтик үзенсәлектәрә.

Студент по выбранной из предложенного списка теме готовит реферат и представляет преподавателю.

Критерии оценивания реферата

Требования к реферату	Баллы					
	5	4	3	2	1	0
Соответствие содержания реферата заявленной тематике	+	+	+	+	+/-	—
Соответствие общим требованиям написания реферата	+	+	+	+/-	+/-	—
Соблюдение технических требований оформления реферата	+	+/-	+/-	+/-	+/-	—
Чёткая композиция и структура, наличие содержания	+	+	+	+	+/-	—
Логичность представления материала	+	+	+/-	+/-	+/-	—
Представленный в полном объёме список использованной литературы	+	+	+	+	+	—
Корректно оформленный список использованной литературы	+	+/-	+/-	+/-	+/-	—
Наличие ссылок на использованную литературу в тексте реферата	+	+	+	+	+	—
Отсутствие ошибок в оформлении ссылок на использованную литературу	+	+	+/-	+/-	—	—
Отсутствие орфографических, пунктуационных, стилистических и иных ошибок	+	+	+/-	+/-	—	—
Самостоятельность изучения материала и анализа	+	+	+	+/-	+/-	—

5 баллов – содержание реферата соответствует заявленной в названии тематике; реферат оформлен в соответствии с общими требованиями написания и техническими требованиями оформления реферата; реферат имеет чёткую композицию и структуру; в тексте реферата отсутствуют логические нарушения в представлении материала; корректно оформлены и в полном объёме представлены список использованной литературы и ссылки на использованную литературу в тексте реферата; отсутствуют орфографические, пунктуационные, грамматические, лексические, стилистические и иные ошибки в авторском тексте; реферат представляет собой самостоятельное исследование, представлен качественный анализ найденного материала, отсутствуют факты плагиата;

4 балла – содержание реферата соответствует заявленной в названии тематике; реферат оформлен в соответствии с общими требованиями написания реферата, но есть погрешности в техническом оформлении; реферат имеет чёткую композицию и структуру; в тексте реферата отсутствуют логические нарушения в представлении материала; в полном объёме представлены список использованной литературы, но есть ошибки в оформлении; корректно оформлены и в полном объёме представлены ссылки на использованную литературу в тексте реферата; отсутствуют орфографические,

пунктуационные, грамматические, лексические, стилистические и иные ошибки в авторском тексте; реферат представляет собой самостоятельное исследование, представлен качественный анализ найденного материала, отсутствуют факты плагиата;

3 балла – содержание реферата соответствует заявленной в названии тематике; в целом реферат оформлен в соответствии с общими требованиями написания реферата, но есть погрешности в техническом оформлении; в целом реферат имеет чёткую композицию и структуру, но в тексте реферата есть логические нарушения в представлении материала; в полном объёме представлен список использованной литературы, но есть ошибки в оформлении; некорректно оформлены или не в полном объёме представлены ссылки на использованную литературу в тексте реферата; есть единичные орфографические, пунктуационные, грамматические, лексические, стилистические и иные ошибки в авторском тексте; в целом реферат представляет собой самостоятельное исследование, представлен анализ найденного материала, отсутствуют факты плагиата;

2 балла – содержание реферата соответствует заявленной в названии тематике; в реферате отмечены нарушения общих требований написания реферата; есть погрешности в техническом оформлении; в целом реферат имеет чёткую композицию и структуру, но в тексте реферата есть логические нарушения в представлении материала; в полном объёме представлен список использованной литературы, но есть ошибки в оформлении; некорректно оформлены или не в полном объёме представлены ссылки на использованную литературу в тексте реферата; есть частые орфографические, пунктуационные, грамматические, лексические, стилистические и иные ошибки в авторском тексте; в целом реферат представляет собой достаточно самостоятельное исследование, представлен анализ найденного материала, присутствуют единичные случаи фактов плагиата;

1 балл – в целом содержание реферата соответствует заявленной в названии тематике; в реферате отмечены нарушения общих требований написания реферата; есть ошибки в техническом оформлении; есть нарушения композиции и структуры; в тексте реферата есть логические нарушения в представлении материала; в полном объёме представлен список использованной литературы, но есть ошибки в оформлении; некорректно оформлены и не в полном объёме представлены ссылки на использованную литературу в тексте реферата; есть регулярные орфографические, пунктуационные, грамматические, лексические, стилистические и иные ошибки в авторском тексте; реферат не представляет собой самостоятельного исследования, отсутствует анализ найденного материала, присутствуют частые случаи фактов плагиата;

0 баллов – содержание реферата не соответствует заявленной в названии тематике или в реферате отмечены нарушения общих требований написания реферата; есть ошибки в техническом оформлении; есть нарушения композиции и структуры; в тексте реферата есть логические нарушения в представлении материала; не в полном объёме представлен список использованной литературы, есть ошибки в его оформлении; отсутствуют или некорректно оформлены и не в полном объёме представлены ссылки на использованную литературу в тексте реферата; есть многочисленные орфографические, пунктуационные, грамматические, лексические, стилистические и иные ошибки в авторском тексте; реферат не представляет собой самостоятельного исследования, отсутствует анализ найденного материала, текст реферата представляет собой непереработанный текст другого автора (других авторов).

При оценивании реферата нулём баллов он должен быть переделан в соответствии с полученными замечаниями и сдан на проверку заново не позднее срока окончания приёма рефератов. Не получив максимальный балл, студент имеет право с разрешения преподавателя доработать реферат, исправить замечания и вновь сдать реферат на проверку.

Темы для творческих работ (сочинений)

1. Төбәктәрзә сәсэнселек мәктәбе.
2. С. Юлаев ижадында лирик герой образы.
3. Сәсәндәр ижадында символик образдар.
4. Төрки халыктары һүз сәнгәтендә Ерәнсә сәсэн образы.

Рубежная контрольная работа

Тест

1. «Ауыз-тел әзәбиәте» терминының тәү башлап ғилми әйләнешкә индергән ғалим?
 - а) А.Н. Веселовский;
 - б) Н.Я. Марр;
 - в) Н.С. Лисевич;
 - г) И.И. Белкин.
2. Аэд, рапсод кайһы илдең ауыз-тел әзәбиәте вәкилдәре булған?
 - а) боронғо Һиндостан;
 - б) Кытай;
 - в) Шумер;
 - г) боронғо Греция.
3. Төрки халыктарының кайһыһында ауыз-тел әзәбиәте вәкилдәрен азан, ашуғ тип атағандар?
 - а) якуттарзә;
 - б) нуғайзарзә;
 - в) төрөктәрзә;
 - г) кыргыззарзә.
4. Төрки халыктары ауыз-тел әзәбәтендә һүз оҫталарының типтары?
 - а) зур эпик әсәрзәрзә яттан һөйләүселәр, әзер текстарзы шымартыусылар, туыландырыусылар, күсереп языусылар;
 - б) зур эпик әсәрзәрзә яттан һөйләүселәр, профессиональ импровизаторзар, күсереп языусылар;
 - в) зур эпик әсәрзәрзә яттан һөйләүселәр, әзер текстарзы шымартыусылар, туыландырыусылар, профессиональ импровизаторзар;
 - г) әзер текстарзы шымартыусылар, яттан һөйләүселәр, күсерәүселәр, профессиональ импровизаторзар;
5. Гурбани, Ашуғ Аббас, Абдал кайһы төрки телле халықтың ауыз-тел әзәбиәте вәкиле?
 - а) төрөк;
 - б) төркмән;
 - в) әзербайжан;
 - г) кыргыз.
6. «Шөбахрам», «Гөл һәм былбыл» кайһы төрки телле халықтың ауыз-тел әзәбиәтендәге әсәрзәр?
 - а) төркмән;
 - б) төрөк;
 - в) әзербайджан;
 - г) казак.
7. Романик дастан, тулғау кайһы төрки телле халықтың ауыз-тел әзәбиәте жанрзары?
 - а) төркмән;
 - б) кыргыз;
 - в) әзербайжан;
 - г) казак.
8. Башкорт ауыз-тел әзәбиәте этаптары кайһы осракта хронологик тәртиптә дөрөс күрһәтелгән?

- а) йыраузар, сәсәндәр, баксылар этаптары;
 - б) баксылар, йыраузар, сәсәндәр этаптары;
 - в) сәсәндәр, баксылар, йыраузар этаптары;
 - г) баксылар, сәсәндәр, йыраузар этаптары.
9. «Йырау» һүзе кайһы сығанакта тәү тапкыр осрай?
- а) «Котадғу белек»;
 - б) «Орхон язмалары»;
 - в) «Ырк битиг»;
 - г) «Диван лөгәт ит-төрк».
10. «Сәсэн» һүзенең башкорт телендә нисә мәғәнәһе бар?
- а) 2
 - б) 3
 - в) 4
 - г) 5
11. Сәсәндәр ижадының классик дәүере кайһы быуаттарҙы үз эсенә ала?
- а) XIV–XVI быуаттар;
 - б) XIV–XVIII быуаттар;
 - в) XVI–XVIII быуаттар;
 - г) XVIII–XIX быуаттар.
12. Кайһы эпоста һабрау йырау образы бар?
- а) «Урал батыр»;
 - б) «Акбузат»;
 - в) «Кузыйкүрпәс менән Маянһылыу»;
 - г) «Изеккәй менән Моразым».
13. Кайһы эпоста Байык-Айзар сәсэн образы бар?
- а) «Акбузат»;
 - б) «Кузыйкүрпәс менән Маянһылыу»;
 - в) «Изеккәй менән Моразым»;
 - г) «Юлай менән Салауат».
14. Язма комарткылар рәтенә ингән кайһы әсәрҙәр төркөмө тәүҙә телдән ижад ителгән йәки телдән әйтеп язырылған?
- а) «Орхон комарткыһы – Йолиғ-Тәгин язмаһы», «Ырк битиг», «Һуңғы һартай»;
 - б) «Орхон комарткыһы – Йолиғ-Тәгин язмаһы», «Һибәт әл-хәкәик», «Һуңғы һартай»;
 - в) «Ырк битиг», «Һибәт әл-хәкәик», «Һуңғы һартай»;
 - г) «Ырк битиг», «Һуңғы һартай», «Бәхтиәрнамә».
15. Кайһы башкорт язма комарткыһы тәүҙә телдән ижад ителер булған?
- а) шәжәрә;
 - б) эпистоляр комарткы;
 - в) сәйәхәтнамә;
 - г) тәуарих язмаһы.
16. Башкорт ауыз-тел әҙәбиәтендә осраған жанрҙарҙың Тулы исемлеге кайһы осрақта дөрөҫ бирелгән?
- а) эпос, кобайыр, әйтем, бәйет, сеңләү;
 - б) эпос, кобайыр, әйтем, йыр, бәйет;
 - в) кобайыр, әйтем, йыр, бәйет, сеңләү;
 - г) кобайыр, әйтем, бәйет, сеңләү, риүәйәт.
17. Агон – боронғо дәүерҙә кайһы халықтың ауыз-тел әҙәбиәтендә осраған әйтемдең бер төрө?
- а) Шумер;
 - б) Ирландия;
 - в) Ирак;
 - г) Япон.

18. Һабрау йыраузың йәшәгән дәүере?
а) XIV–XV быуаттар;
б) XV быуат;
в) XVI быуат;
г) XV–XVI быуаттар.
19. «Эй, картыңмын...» тип башланған телмәр кайһы йыраузыңы?
а) Һабрау;
б) Асан Кайғы;
в) Казтуған;
г) Шалғыйыҙ.
20. Йәнебәк ханға мөрәжғәт ителгән телмәрҙәр кемдеке?
а) Һабрау;
б) Асан Кайғы;
в) Казтуған;
г) Шалғыйыҙ.
21. «Ялт-йолт иткән ябалак
Язмышта кемгә юлдаш булмаған?»
С. Юлаев шиғриәтендә осраған был кайһы йырау йәки сәсэн ижадында бар?
а) Һабрау;
б) Шалғыйыҙ;
в) Казтуған;
г) Кобағош.
22. Кескәй генә...
Батыр булып тыуған йорт
Кендегемде кишкән йорт,
Кер-тәнемде йыуған йорт.
Был юлдар кайһы йыраузыңы йәки сәсендеке?
а) Һабрау;
б) Ерәнсә;
в) Казтуған;
г) Кобағош.
23. Ерәнсә сәсэн телмәр менән кайһы казак ханына мөрәжғәт итә?
а) Айсыуак;
б) Абулхайыр;
в) Абылай;
г) Мәмбәт.
24. Акмырза сәсэн Кобағошка нисә йомак бирә?
а) 2;
б) 3;
в) 4;
г) 5.
25. Акса батыр Карас сәсәнгә ниндәй жанр үлсәмендә мөрәжғәт итә?
а) йыр;
б) ғәзәл;
в) робағи;
г) кобайыр.
26. “Манассылар” мәктәбе кайһы төрки халқына карай?
а) төрки
б) азербайжан
в) кыргыз
г) казак
27. “Тимер бейгә мөрәжғәт” кайһы йырау авторлығына карай?

- а) Һабрау
 - б) Асан Кайғы
 - в) Шалғыйыҙ
 - г) Казтуған
28. Кайһы һүз оҫтаһын “дала философы” тип атағандар?
- а) Һабрау
 - б) Асан Кайғы
 - в) Шалғыйыҙ
 - г) Казтуған
29. “Абулхайыр ханға мөрәжғәт” кайһы сәсэн әсәре?
- а) Байык Айзар
 - б) Ерәнсә сәсэн
 - в) Мәхмүт сәсэн
 - г) Катай Ғәни сәсэн
30. Кобағош менән Акмырза сәсэн әйтешә” кайһы быуатка карай?
- а) беззәң эраға тиклем 2 меңенсә йылдар
 - б) XIV быуат
 - в) XV быуат
 - г) XVI быуат
31. Кайһы һүз оҫтаһы ижадында көләмәстәр зур урын ала?
- а) Һабрау йырау
 - б) Ерәнсә сәсэн
 - в) Мәхмүт сәсэн
 - г) Сәйет Исмәғилев
32. Байык Айзар сәсендәң ниндәй һүз оҫтаһы менән әйтешә бар?
- а) Һары Ашуғ
 - б) Саяк Карашев
 - в) Бохар
 - г) Коблан
33. Байык Айзарзың нисә мөрәжғәтә билдәлә?
- а) 1
 - б) 2
 - в) 3
 - г) 4
34. Буранбай Йәркәй сәсэн ижадындағы төп жанр:
- а) кобайыр
 - б) мөрәжғәттәр
 - в) йыр
 - г) бәйет
35. Түбәндәге шиғри юлдар кайһы ижадсы авторлығына карай?
- Яусыл булған зур илем,
Кул каушырып, буй биреп,
Баш әйергә торған һуң?
Инде мактап нишләйем...
- а) Асан Кайғы;
 - б) Һабрау йырау;
 - в) Байык Айзар;
 - г) Салауат Юлаев.
36. Түбәндәге шиғри юлдар авторы:
- Күлдә йөрөгән ак өйрәк
Кыр кәзерен белмәс,
Кырза йөрөгән дуғазак

- һыу кәзерен белмәс...
- Һабрау йырау;
 - Асан Кайғы йырау;
 - Шалғыйыз йырау;
 - Казтуған йырау.
37. Асан Кайғының кайһы хакимға мөрәжғәте бар?
- Тимер бейгә
 - Йәнебәк ханға
 - Изәүкәйгә
 - Абулхайыр ханға
38. Түбәндәге шиғри юлдар кайһы һүз оҫтаһыныкы?
- Күп әсендә баламын, әү,
Һеззең күзгә карамын, әү,
Эй, һеззең күзгә карамын.
Үлгәнсе күптә каламын.
- Асан Кайғыныкы
 - Һабрау йыраузыкы
 - Ерәнсә сәсәндеке
 - Байык Айзар сәсәндеке
39. Кайһы сәсэн ижады XIX быуат ауыз-тел әзәбиәтенә карай?
- Салауат Юлаев
 - Буранбай Йәркәй
 - Сәйет Исмәғилев
 - Мөхәмәтша Буранғолов
40. Кайһы сәсәнгә “Халык сәсәне” исеме бирелгән?
- Салауат Юлаевка
 - Байык Айзарға
 - Ғәбит сәсәнгә
 - Сәйет Исмәғилевка
41. Түбәндәге шиғри юлдар кайһы авторзыкы?
- Толпарға менгән улдарым,
Атанан күргән юлдарын
Ташлап ситкә тайпылмаҫ...
- Һабрау йырау
 - Кобағош сәсэн
 - Байык Айзар сәсэн
 - Салауат Юлаев
42. Ниндәй ырыу шәжәрәһе кобайыр формаһында ижад ителгән?
- Бөрйән
 - Үсәргән
 - Карағай-Кыпсак
 - Юрматы
43. Кайһы эпос ауыз-тел әзәбиәтенә карай?
- “Урал батыр”
 - “Акбузат”
 - “Изәүкәй менән Моразым”
 - “Алпамыша”
44. “Юлай менән Салауат” эпосының авторы тип кайһы һүз оҫтаһын танийзар?
- Карас сәсэн
 - Байык Айзар сәсэн
 - Мәхмүт сәсэн
 - Салауат Юлаев

45. Акса батыр менэн Карас сәсэн әйтеше кайһы төркөмгә карай?
а) ырыу-ара конфликтты тыныс юл менән хәл итеү
б) акыл тапкырлығын, зирәклекте һынашыр өсөн әйтешеү
в) дошманды хурлау
г) егет менән кыздың мөхәббәт әйтеше
46. Кайһы жанр ауыз-тел әдәбиәтенә карамай?
а) кобайыр
б) эпос
в) йыр
г) әкиәт
47. Һабрау йырау образы кайһы эпоска кергән?
а) “Акбузат”
б) “Тарғын менән Кужак”
в) “Алдар менән Зөһрә”
г) “Кузыйкүрпәс менән Маянһылыу”
48. Кайһы кобайыр Казтуған йырауы?
а) “Бер тигәс тә ни яман?”
б) “Бейек тауың үлгәне”
в) “Мин картыңмын”
г) “Ялан да ялан, ялан йорт”
49. Шалғыйың йырауың Тимер бейгә нисә мәрәжәгәте бар?
а) 1
б) 2
в) 3
г) 4
50. Ерәнсә сәсэн кайһы күренекле шәхестең замандашы?
а) Абулхайыр хан
б) Карағөләмбәт
в) Абылай хан
г) Акһак Тимер
51. Байык Айзар сәсэн кайза тыуған?
а) Златоуст өйәзе мырзалар волосы Мәхмүт ауылында?
б) Хәзерге Ейәнсура районы Иҗәнғол ауылында
в) Әбйәлил районы Яңы Балапан ауылында
52. Мәһәр юллык текстары яттан һөйләүсә сәсэн.
а) Ишмөхәмәт Мырзакаев
б) Буранбай Йәркәй
в) Гәбит Сәсэн
г) Мөхәмәтша Буранғолов
53. Йырзар ижад итеүсә, скрипкала уйнаусы һүз оҗтаһы.
а) Байык Айзар сәсэн
б) Һабрау йырау
в) Сәйет Исмәғилев
г) Конкас
54. Кайһы сәсәндең әсәре беззәң көндәргә килеп етмәгән?
а) Ерәнсә сәсэн
б) Ихсан сәсэн
в) Буранбай-Йәркәй сәсэн
г) Фәррәх Дәүләтшин

В каждом вопросе один правильный ответ. За каждый правильный ответ – 1 балл.

Примерная тематика научных статей

41. Ауыз-тел әзәбиәтенәң әйрәнеләү тарихынан.
42. Ауыз-тел әзәбиәтенәң күрәнештәре, сығанағы (юл башы).
43. Ауыз-тел әзәбиәтенәң тарихи-географик региондары.
44. Ауыз-тел әзәбиәтендә әзәби төрзәрәненәң урыны.
45. Дәйәм төрки һүз сәнгәте дәүерендә ауыз-тел әзәбиәте.
46. Төрки халыктары ауыз-тел әзәбиәтендә һүз оҫталарының типтары.
47. Ауыз-тел әзәбиәтендә ижади индивидуаллек.
48. Төрки халыктарында ауыз-тел әзәбиәте (төрөк, әзербайжан, төркмән әзәбиәттәре).
49. Төрки халыктарында ауыз-тел әзәбиәте (кыргыз, казак әзәбиәттәре).
50. Башкорт ауыз-тел әзәбиәтенәң этаптары.
51. Баксылар дәүере ауыз-тел әзәбиәте.
52. Йыраузар дәүере ауыз-тел әзәбиәте.
53. Профессиональ сәсәндәрзәң типтары.
54. Сәсәнлек сәнгәтенәң дәүерзәргә бүленешә.
55. Сәсәндәр һәм абыздар.
56. Ауыз-тел әзәбиәтенәң проблематикаһы, үзәк темалары.
57. Ауыз-тел әзәбиәте һәм язма комарткылар (Орхон язмалары, «Күрәзәлек китабы», Ә. Юғнани - «һибәт әл-хәкәик»),
58. Ауыз-тел әзәбиәте һәм язма комарткылар (Котоб - «Хәсрәү һәм Ширин», «Бузьегет»),
59. Ауыз-тел әзәбиәте һәм язма комарткылар («һуңғы һартай»),
60. Ауыз-тел әзәбиәте һәм язма комарткылар (шәжәрәләр, эпистоляр язмалар).
61. Ауыз-тел шиғриәтенәң поэтикаһы.
62. Ауыз-тел әзәбиәтендә жанрзар.
63. Ауыз-тел әзәбиәтендә жанрзарзың формалашыу тарихы.
64. XIV-XVI быуаттар йыраузары, һабрау.
65. XIV-XVI быуаттар йыраузары. Асан Кайғы.
66. XIV-XVI быуаттар йыраузары. Казтуған.
67. XIV-XVI быуаттар йыраузары. Шалғыйыз.
68. XVI—XVIII быуаттар сәсәндәрә. Ерәнсә.
69. XVI—XVIII быуаттар сәсәндәрә. Кобағош менән Акмырза.
70. XVI—XVIII быуаттар сәсәндәрә. Карас.
71. XVI—XVIII быуаттар сәсәндәрә. Байык Айзар.
72. XVI—XVIII быуаттар сәсәндәрә. Мәхмүт.
73. XVI—XVIII быуаттар сәсәндәрә. Салауат Юлаев.
74. XVI—XVIII быуаттар сәсәндәрә. Конкас.
75. XIX быуат сәсәндәрә. Буранбай-Йәркәй.
76. XIX быуат сәсәндәрә. Ишмөхәмәт Мырзакаев.
77. XIX быуат сәсәндәрә. Ғәбит Арғынбаев.
78. XX быуат сәсәндәрә. Фәррәх Дәүләтшин.
79. XX быуат сәсәндәрә. Сәйет Исмәғилев.
80. XX быуат сәсәндәрә. Мөхәмәтша Буранғолов.

5. Учебно-методическое и информационное обеспечение дисциплины

5.1. Перечень основной и дополнительной учебной литературы, необходимой для освоения дисциплины

Основная литература:

1. Булякова, Г. М. Башкирская изустная литература [Электронный ресурс]: учеб.-метод. пособие / Г. М. Булякова; БашГУ, Сибайский ин-т. — Уфа: РИЦ БашГУ, 2013 — 60 с. — Электрон. версия печ. публикации. — На баш. яз. —

<URL:https://elib.bashedu.ru/dl/read/Bulyakova_Bashkirskaja_literatura_ump_2013.pdf>. izustnaja

2. Идельбаев М.Х. Башкирская изустная литература: вопросы взаимосвязи с фольклором и письменной литературой, природы жанров и поэтики. – Уфа: РИЦ БашГУ, 2000. – 187 с.
3. Идельбаев, М. Х. Башкирская изустная литература [Электронный ресурс]: учебник на баш. яз. / М. Х. Идельбаев; БашГУ. — Уфа: РИЦ БашГУ, 2007. — Электрон. версия печ. публикации. — Доступ возможен через Электронную библиотеку БашГУ. — <URL:<https://elib.bashedu.ru/dl/read/IdelibaevBachYaz.izustnayaLit.UchPos.2007.pdf>>.
4. Идельбаев М.Х. Завещание из древности: Целители. Сказители. Сэсэнны. – Уфа: Китап, 2007. – 344 с.
5. Идельбаев, М. Х. Башкирская литература XIV -XIX веков. Дастаны, синкретическая и эпическая проза, рукописная поэзия, творчество йырау и сэснов [Электронный ресурс]: учеб. пособие по спецкурсу / М.Х. Идельбаев; БашГУ. — Уфа: РИЦ БашГУ, 2012. — Электрон. версия печ. публикации. — Доступ возможен через Электронную библиотеку БашГУ. — <URL:<https://elib.bashedu.ru/dl/read/IdelibaevBachLit.14-19vv.UchPos.2012.pdf>>.
6. Идельбаев, М.Х. История башкирской литературы. С древних времен до начала XIX века [Электронный ресурс]: учеб. пособие / М.Х. Идельбаев, З.Г. Мурзагулова; Башкирский государственный университет. — Уфа: РИЦ БашГУ, 2015. — Электрон. версия печ. публикации. — на баш.яз. — Доступ возможен через Электронную библиотеку БашГУ. — <URL:https://elib.bashedu.ru/dl/read/Idelbaev_Murzagulov_Istoriya_bashkirskoj_literatury_u_2015.pdf>.

Дополнительная литература:

7. Булякова, Г.М. Кто скажет, что он не сэсэн....(Школа сэсэнства юго-восточного региона Башкортостана на современном этапе) [Электронный ресурс]: монография / Г.М. Булякова, З.Р. Аминева. — Уфа: Гилем, 2012. — Электрон. версия печ. публикации. — На башкирском языке. — <URL:https://elib.bashedu.ru/dl/read/Buljakova_Amineva_Kto_skazhet_что_он_не_sesen_mon_2012.pdf>.
8. Идельбаев М.Х. Башкирская литература 18 века и творчество Салавата Юлаева. – Уфа: РИО БашГУ, 2003. – 158 с.
9. Кунафин, Г.С. Особенности развития башкирской литературы XIX- начала XX веков [Электронный ресурс] = XIX-XX быуат башы башкорт әҙәбиәтенәң үҫеш үҙенсәлектәре: монография / Г.С. Кунафин; Башкирский государственный университет. — Уфа: Уфимский полиграфкомбинат, 2014. — Электрон. версия печ. публикации. — на баш.яз. — <URL:https://elib.bashedu.ru/dl/read/Kunafin_Osobennosti_razvitiya_bashkirskoj_literatury_19-nach_20_vv_mon_2014.pdf>.
10. Кунафин Г.С. Башкорт әҙәбиәте тарихы. Беренсе киҫәк. XIX быуаттың беренсе яртыһындағы әҙәбиәт – Өфө: БашДУ, 2009. – 216 б.
11. Кунафин Г.С. Башкорт әҙәбиәте тарихы. Икенсе киҫәк. XIX быуаттың икенсе яртыһындағы әҙәбиәт. – Өфө: БашДУ, 2010. – 228 б.
12. "Слушай ты меня, народ.." [Электронный ресурс]: Импровизации йырау и сэснов XIV - XX веков: для студентов филологических факультетов. — Уфа: РИЦ БашГУ, 2013. — Электрон. версия печ. публикации. — На башкирском языке. — Доступ возможен через Электронную библиотеку БашГУ. — <URL:<https://elib.bashedu.ru/dl/read/IdelbaevSlushaiMenyNarodHrestomat.2013.pdf>>.

5.2. Перечень ресурсов информационно-телекоммуникационной сети «Интернет» и программного обеспечения, необходимых для освоения дисциплины

1. <https://biblioclub.ru/>
2. <https://e.lanbook.com/>

3. <https://dlib.eastview.com/browse>
4. https://elibrary.ru/projects/subscription/rus_titles_open.asp
5. <http://diss.rsl.ru/>
6. <http://www.consultant.ru/>
7. <https://www.scopus.com>
8. <http://apps.webofknowledge.com>

6. Материально-техническая база, необходимая для осуществления образовательного процесса по дисциплине

Наименование специализированных аудиторий, кабинетов, лабораторий	Вид занятий	Наименование оборудования, программного обеспечения
1	2	3
Аудитория 417	Лекции, практические занятия	Демонстрационное оборудование: доска, проектор – 1 шт., переносной экран – 1 шт. Специализированная мебель: столы, стулья (30 посадочных мест).

ФГБОУ ВО «УФИМСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ НАУКИ И ТЕХНОЛОГИЙ»
СИБАЙСКИЙ ИНСТИТУТ (ФИЛИАЛ) УУН_{ИТ}
ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ ФАКУЛЬТЕТ

СОДЕРЖАНИЕ РАБОЧЕЙ ПРОГРАММЫ

дисциплины БАШКИРСКАЯ ИЗУСТНАЯ ЛИТЕРАТУРА на 3 семестр
(наименование дисциплины)

ЗАОЧНАЯ

форма обучения

Вид работы	Объем дисциплины
Общая трудоемкость дисциплины (ЗЕТ / часов)	2/72
Учебных часов на контактную работу с преподавателем:	8
лекций	4
практических/ семинарских	4
лабораторных	
других (групповая, индивидуальная консультация и иные виды учебной деятельности, предусматривающие работу обучающихся с преподавателем) (ФКР)	
из них, предусмотренные на выполнение курсовой работы/курсового проекта	
Учебных часов на самостоятельную работу обучающихся (СР)	64
из них, предусмотренные на выполнение курсовой работы/курсового проекта	
Учебных часов на подготовку к экзамену/зачету/дифференцированному зачету (Контроль)	

Форма(ы) контроля: нет – 3 семестр

ФГБОУ ВО «УФИМСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ НАУКИ И ТЕХНОЛОГИЙ»
СИБАЙСКИЙ ИНСТИТУТ (ФИЛИАЛ) УУН_{ИТ}
ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ ФАКУЛЬТЕТ

СОДЕРЖАНИЕ РАБОЧЕЙ ПРОГРАММЫ

дисциплины БАШКИРСКАЯ ИЗУСТНАЯ ЛИТЕРАТУРА на **4** семестр
(наименование дисциплины)

ЗАОЧНАЯ

форма обучения

Вид работы	Объем дисциплины
Общая трудоемкость дисциплины (ЗЕТ / часов)	1/36
Учебных часов на контактную работу с преподавателем:	6,2
лекций	4
практических/ семинарских	2
лабораторных	
других (групповая, индивидуальная консультация и иные виды учебной деятельности, предусматривающие работу обучающихся с преподавателем) (ФКР)	0,2
из них, предусмотренные на выполнение курсовой работы/курсового проекта	
Учебных часов на самостоятельную работу обучающихся (СР)	25,8
из них, предусмотренные на выполнение курсовой работы/курсового проекта	
Учебных часов на подготовку к экзамену/зачету/дифференцированному зачету (Контроль)	4

Форма(ы) контроля:
зачет – 4 семестр

2	Тема и содержание	Форма изучения материалов: лекции, практические занятия, семинарские занятия, лабораторные работы, самостоятельная работа и трудоемкость (в часах)				Основная и дополнительная литература, рекомендуемая студентам (номера из списка)	Задания по самостоятельной работе студентов	Форма текущего контроля успеваемости (коллоквиумы, контрольные работы, компьютерные тесты и т.п.)
		ЛК	ЛР	ПР	СР			
1	2	3	4	5	6	7	8	9
	3 семестр							
1.	Инеш. Ауыз-тел эзбиэтенен асылы. Донъя, төрки халыктары һәм башкорт эзбиэтенен өйрәнеләү тарихы.	2			7	1, 2, 3, 4	Изучение доп. материала	Устный опрос, письменное задание
2.	Ауыз-тел эзбиэтенен күренештәре, сығанагы, тарихи-географик региондары.				7	1, 2, 3, 4	Изучение доп. материала	Устный опрос, письменное задание
3.	Дөйөм төрки һүз сәнгәтендә ауыз-тел эзбиәте. Төрки халыктары ауыз-тел эзбиәтендә һүз оҫталарының типтары.			2	7	1, 2, 3, 4	Изучение доп. материала	Устный опрос, письменное задание
4.	Ауыз-тел эзбиэтенен идея-проблематикаһы.				7	1, 2, 3, 4	Изучение доп. материала	Устный опрос, письменное задание
5.	Төрки халыктарында ауыз-тел эзбиәте (төрки, әзербайжан, төркмән, кыргыз, казак эзбиәттәрендә).				7	1, 2, 3, 4	Изучение доп. материала	Устный опрос, письменное задание
6.	Башкорт ауыз-тел эзбиэтенен этаптарға бүленеше. Баксылар дәүере ауыз-тел эзбиәте.	2			7	1, 2, 3, 4	Изучение доп. материала	Устный опрос, письменное задание
7.	Йыраулар дәүере ауыз-тел эзбиэтенен үзенсәлектәре.				7	1, 2, 3, 4, 5	Подготовка к пз	Выборочный опрос, анализ худ произведений
8.	Профессиональ сәсәндәрҙең типтары. Сәсәнлек сәнгәтенен дәүерҙәргә бүленеше.				7	1, 2, 3, 4, 5	Изучение доп. материала	Устный опрос, письменное задание
9.	Һәр дәүерҙәге сәсәндәр эшмәкәрлегенен үзенсәлектәре.			2	8	1, 2, 3, 4, 5	Подготовка к пз	Выборочный опрос, анализ худ произведений
10.	Всего:	4		4	64			
	4 семестр							
1.	Ауыз-тел эзбиәте һәм язма комараткылар.				3	1, 2, 3, 4	Изучение доп. материала	Устный опрос, письменное задание
2.	Ауыз-тел, язма эзбиәт һәм фольклор бәйләнештәре.				6	1, 2, 3, 4	Изучение доп. материала	Устный опрос, письменное задание
3.	Ауыз-тел эзбиэтенен жанрҙарға бүленеше.	2			3	1, 2, 3, 4	Изучение доп. материала	Устный опрос, письменное задание
4.	XIV–XVI бб. йырауҙары (Һабрау йырау, Асан Кайғы йырау, Казтуған йырау, Шалғыйыҙ йырау).				3	1, 2, 3, 4, 5	Подготовка к пз	Выборочный опрос, анализ худ произведений
5.	XVI–XVIII бб. сәсәндәре (Ерәнсә сәсэн, Кобағош менән Акмырза сәсәндәр, Карас сәсэн, Салауат			2	3	1, 2, 3, 4, 5	Подготовка к пз	Выборочный опрос, анализ худ произведений

	Юлаев).							
6.	Байык Айзар менән Мәхмүт сәсэн ижады.	2			3	1, 2, 3, 4, 5	Подготовка к пз	Выборочный опрос, анализ худ произведений
7.	XIX-XX бб. сәсәндәре. Йыраузар, сәсәндәр шиғриәтенең поэтикаһы.				4,8	1, 2, 3, 4	Подготовка к пз Подготовка к рубежной контрольной работе	Выборочный опрос, анализ худ произведений, тест
	Всего	4		2	25,8			

